

تأثیر سبک زندگی در شکل‌گیری خانه‌های بومی استان گیلان (بررسی موردی: خانه میرزایی در روستای نصیر محله، شفت)

محمد حق شناس^{۱*}، خدیجه نوری بلالمی^۲

۱- نویسنده مسئول، دکترای معماری، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز (پست الکترونیک: m.haghshenas@modares.ac.ir)
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، مؤسسه آموزش عالی آزاد مارلیک، نوشهر (پست الکترونیک: marjannouri93@gamil.com)

چکیده

روند رو به رشد صنعتی شدن در چند دهه گذشته ابتدا چهره شهرها و سپس روستاها را دگرگون کرد. جاذبه فناوری‌های جدید، شرایط را برای محو تدریجی خرده‌فرهنگ‌ها فراهم کرد و معماری بومی به موزه‌ها منتقل شد. آنچه در این میان دغدغه‌های ذهنی برای کثیری از علاقمندان به معماری ایجاد کرده است، نه تنها حفظ آثار معماری گذشته یا ثبت آن‌ها به عنوان نمودی از فرهنگ، بلکه تداوم استفاده از الگوهای معماری سنتی در زمان حال و آینده است. این مهم بدون توجه به سبک زندگی در خانه‌های سنتی قابل تحقق نخواهد بود. این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤالات است که چگونه می‌توان فضاهای سنتی خانه‌های بومی گیلان را برای استفاده در زندگی امروز سازگار کرد؟ و کدام یک از فعالیت‌های امروزی امکان تحقق در فضاهای معماری بومی را دارند؟ این پژوهش، رویکرد جاری در برخورد با معماری سنتی (به صورت حفاظت صرف کالبد برخی خانه‌ها در موزه‌های میراث روستایی) را ناکافی می‌داند و بر جاری ساختن زندگی در این خانه‌ها تأکید دارد. برای دستیابی به این هدف، یکی از خانه‌های بومی واقع در روستای دوبختر از دهستان نصیر محله (شهرستان شفت) به عنوان نمونه موردی انتخاب و نقشه‌های ساختمانی (پلان‌ها و نماهای) آنها به صورت پیمایشی برداشت و ترسیم شد. علت انتخاب این نمونه موردی، تداوم استفاده از آن در زمان حال بود تا امکان بررسی الگوهای سکونت فراهم باشد. سپس با استفاده از تکنیک‌های پژوهش قوم‌نگاری (مشاهده مشارکتی و مصاحبه‌های از پیش سازماندهی نشده)، رفتارها، فعالیت‌ها و شیوه‌های سکونت در هریک از فضاهای نمونه‌ی موردی (ایوان، آشپزخانه، اتاق‌ها، پذیرایی، سرویس/حمام، حیاط، طویله و فضاهای الحاقی) شامل فعالیت‌های روزانه و فعالیت‌ها در شرایط خاص (نظیر میهمانی‌ها) در فصل‌های مختلف سال مشخص شد. بر این اساس، پیشنهادهای برای طراحی بخش‌های مختلف واحد مسکونی در این منطقه (شامل ایوان، تالار و غلامگردش، آشپزخانه، اتاق‌ها، سقف، کرسی، پلکان) ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: معماری بومی، سبک زندگی، اقلیم گیلان، قوم‌نگاری.

۱- مقدمه

گذر زمان، ورود تکنولوژی در عرصه‌های مختلف زندگی، تغییرات نظام اجتماعی و تحولات فرهنگی، دگرگونی‌هایی را در کالبد شهرها و بناها به وجود آورده است. بازمانده‌های معماری سنتی گیلان هرچند از برخی اصول معماری هم‌دوره‌شان در سایر نقاط ایران پیروی می‌کنند، ولی با نگاهی گذرا به آنها می‌توان تغییرات ساختاری معماری را دریافت کرد؛ تغییراتی که از فرهنگ و اقلیم منطقه متأثر است. این امر ویژگی‌هایی انحصاری به این معماری بخشیده است. معماری‌ای که متأسفانه در حال حاضر مهجور و رو به نابودی است. آنچه در این میان دغدغه ذهنی برای کثیری از علاقمندان به معماری ایجاد کرده است، نه تنها چگونگی حفظ آثار معماری گذشتگان یا ثبت آن به عنوان نمودی از فرهنگ، بلکه تداوم استفاده از الگوهای معماری سنتی در زمان حال است.